

Det frie skolevalg og forældrenes motiver

Anna Bomholt
videnskabelig assistent
ved Institut for Læring og Filosofi,
Aalborg Universitet

Palle Rasmussen
professor emeritus
ved Institut for Læring og Filosofi,
Aalborg Universitet

Hvorfor og hvordan vælger forældre en folkeskole uden for det skoledistrikt, hvor de bor? Det er en problemstilling, som i disse år har tendens til at drukne i den offentlige og politiske diskussion om valget mellem folkeskoler og privatskoler. Men forældre vælger også skole inden for folkeskolens rammer, og muligheden for at vælge folkeskole på tværs af skoledistrikter og kommunegrænser er stadfæstet i lovgivning. Især i byområder vælger forældre mellem forskellige folkeskoler ud fra forskellige motiver. Denne artikel belyser forældrenes motiver og strategier og den bredere sammenhæng vedrørende skolevalget på grundlag af en undersøgelse i en større dansk by, Aalborg.

Det frie skolevalg i Danmark

”Forældre har krav på, at deres barn optages på en folkeskole efter eget valg i bopælskommunen eller en anden kommune.” Med disse ord indledes et forslag om ændring af folkeskoleloven, som Folketinget vedtog i 2005. Lovændringen betød, at forældres valg af folkeskole til deres barn ikke længere var bundet til deres bopæl. Det frie valg af folkeskole blev blandt andet begrundet i praktiske hensyn til forældrene, da det kunne være med til at lette hverdagen for en række børnefamilier. Derudover var det et udtryk for den generelle forståelse, som har præget mange regeringsinitiativer siden starten af 1980’erne, hvor en borgerlig koalitionsregering lancerede den første

plan for modernisering af den offentlige sektor. Ifølge denne forståelse er borgernes mulighed for at vælge mellem forskellige tilbud inden for samme type ydelse – hvad enten det gælder medicin eller uddannelse – en mekanisme, som både styrker borgernes frihed til at tilrettelægge deres liv og styrker kvaliteten i ydelserne, fordi de udbydende institutioner tvinges til at konkurrere indbyrdes. Det er en hjørnesten i New Public Management-filosofien, som regeringer i mange lande har fulgt de seneste årtier (Ackroyd, 2013).

I én forstand er forældrenes frihed til at vælge et grundprincip i dansk skolepolitik. Lovgivningen om frie grundskoler, som i forskellige udgaver har eksisteret siden 1855, er beregnet på at sikre forældrenes mulighed for at fravælge den offentlige skole til fordel for en skole, som forbereder eleverne til de samme eksaminer, men gør det på et andet ideologisk eller religiøst grundlag end statens. I de senere år har flere og flere benyttet denne mulighed (Nørtoft, 2018). 2005-loven om frit skolevalg handlede ikke om at ændre rammerne for valget mellem folkeskole og friskole, men om at give mere valgfrihed inden for det offentlige skolesystem. Det er frit skolevalg i den forstand, som vi belyser i denne artikel.

Kontekst og strategier

Internationale undersøgelser af skolevalg viser, at forældres motiver og håndtering af skolevalget ikke er tilfældigt fordelt. Det er et gennemgående resul-

tat i sådanne undersøgelser, at skolevalget afspejler forskelle i familiernes socioøkonomiske situation, herunder indkomst og uddannelse (Ball, Bowe & Gewirtz, 1996; Bosetti & Pyryt, 2008). Den overvejende tendens er, at forældre med lavere indkomst og uddannelsesniveau orienterer sig mod skolerne i nærområdet og ikke opsøger mere fjerntliggende skoler med særlige kvaliteter, og at disse forældre interesserer sig mere for klimaet i skolerne end for undervisningens kvalitet og det faglige niveau. Forældre med god indkomst og højere uddannelsesniveau har derimod tendens til at skaffe sig alsidig information om en række skoler og deres muligheder, og de vælger i højere grad andre skoler end de nærliggende. Det skal understreges, at undersøgelserne ikke tegner et billede af klare sociale forskelle. Der er tale om komplekse mønstre med mange nuancer, men undersøgelserne bekræfter dog, at det er forældre med gode indkomster og uddannelser, som har de klart bedste forudsætninger for at håndtere det frie skolevalg. I dansk sammenhæng udmønter det sig på en særlig måde. Der er en betydelig andel forældre, som vælger en anden skole end den lokale folkeskole; men forældre med højere uddannelsesniveau og indkomster orienterer sig især mod frie grundskoler, mens forældre med lavere uddannelsesniveau især orienterer sig mod folkeskoler uden for eget skoledistrikt (Epinion, 2017, s. 25-26).

Kommunikative og strategiske motiver for valg af skole

Forældres valg af skole til deres børn er en social handling, som foregår inden for bestemte rammer og afspejler bestemte motiver og orienteringer. Valgprocessen må derfor ses i sammenhæng med bredere sociale processer og strukturer i det samfund, som børn og skoler er indlejret i og præges af. Det brede samfundsmæssige perspektiv i skolevalget kan anskueliggøres ved at inddrage Jürgen Habermas' begreber om menneskelig handlen (Habermas,

1981/2011). Habermas forsøgte at kombinere indsigter fra filosofi og sociologi med henblik på at vise, hvordan udviklingen frem mod og i moderne typer af samfund præger menneskers handlemønstre og de former for fornuft, som knytter sig til handlingerne.

Ifølge Habermas er den sociale virkelighed i moderne samfund præget af to forskellige former for fornuft: den instrumentelt-strategiske, der er forbundet med materielle og sociale systemer, og den kommunikative, der er forbundet med livsverdenen. I livsverdenen foretager mennesker handlinger, der har som formål at bevare en fælles mellemmenneskelig arv, der er sammensat af kultur, tradition, samfund og personlighed. Sådanne kommunikative handlinger er sociale og ofte spontane og rummer mulighed for at påvirke andre gennem dialog og konsensus. Derfor er den kommunikativt handlende person aldrig primært orienteret mod egen succes.

Den kommunikative handlens modpol kalder Habermas den strategisk-instrumentelle handlen. Denne type handlen er orienteret mod resultater, som kan måles ud fra klart definerede mål. Når et menneske handler strategisk-instrumentelt, koordineres dets handlinger derfor ikke gennem dialog og gensidig forståelse, men derimod gennem vurderinger af handlingens konsekvenser. Habermas argumenterede for, at der i de moderne vestlige samfund er en ubalance mellem disse to typer af handlinger: De målorienterede systemer kommer gradvis til at dominere samfundet og underminerer processerne i livsverdenen. Det kaldte Habermas "kolonisering af livsverdenen", det vil sige en mekanisme, der indebærer en systematisk forstyrrelse af den kommunikative handlen og de former for dialog og fællesskab, der knytter sig til den.

Et af Habermas' eksempler på koloniseringsprocessen er den politiske regulering af de sociale relationer i familien og skolen. Han mente, at uddannelsespro-

cesserne ideelt set kunne forventes at være selvberende, fordi de er forankrede i livsverdenen og kan trække på den kommunikative handlens kraft. Men jo mere livet og processerne i skolerne bliver præget af formaliseret politisk og økonomisk regulering, og opgaven ensidigt bliver at udvikle kvalifikationer til arbejdsmarkedet, desto mere begrænses mulighederne for den kommunikative handlen. Det økonomiske system kræver, at uddannelse afkobles fra idealet om uddannelse som en generel borgerret og i stedet tilkobles arbejdsmarkedet.

Spændingsforholdet mellem kommunikativ og strategisk-instrumentel handlen præger forældres motiver og adfærd i valget af skole, men ikke på nogen enkel måde. Når valget af skole bliver en mulighed, må forældrene bevæge sig ud over lokalsamfundets fælles tradition. Valget kommer nu til at foregå i en ramme, som har mange træk tilfælles med et marked. Der er mange skoler at vælge imellem, og de tilbyder forskellige kvaliteter. Der vil altid være et element af målrationalitet i valget mellem de forskellige skoler, fordi valget indebærer, at forældrene skal forholde sig til, hvad der er bedst for barnet og for dem i en fremtidig situation. Men hvor stærkt det målrationaliserende element præger valghandlingen afhænger af, hvordan mulighederne præsenteres og opfattes. Strategiske motiver kan komme til at stå stærkt, hvis forældrene orienterer sig mod kvaliteter, som tydeligt kan måles og vejes, såsom skolernes præstationsniveau målt i opnåede karakterer, udbud af forskellige fag og aktiviteter samt resultater af trivselsmålinger.

Men det målrationaliserende element kan også blive afbalanceret af mere kommunikativt baserede motiver, for eksempel når forældre søger indsigt i skolens sociale miljø og lægger vægt på muligheden for alsidige aktiviteter og forståelsen for eleverne som hele mennesker. Her ligger muligheden for at knytte en

livsverdens-forankret sammenhæng mellem familien, mennesket, eleven og skolen.

Skoler bidrager på mange måder til opretholdelse og udvikling af livsverdener i det moderne samfund. Ordningen med frit skolevalg rummer betydelig risiko for, at strategisk handlen kommer til at præge forældres forhold til skoler, og at balancen mellem system og livsverden forrykkes. Derfor har forholdet mellem kommunikative og strategiske motiver været et tema i vores undersøgelse.

Byen, skolerne og undersøgelsen

Undersøgelsen tager afsæt i Aalborg, der er en by i Nordjylland med 136.017 indbyggere (2017) og dermed Danmarks fjerdestørste by. Den rummer 18 folkeskoler beliggende i forskellige dele af byen (Aalborg Kommune, 2016). Skolerne har hver deres distrikt, fastlagt af kommunen, men en del forældre benytter muligheden for at vælge en anden skole, når deres barn skal starte i folkeskolen. Skoleforvaltningens statistik over forældrenes ønsker viser, at især tre skoler har oplevet en bemærkelsesværdig udvikling i tilstrømningen af elever ved skolestart. De to af skolerne har siden 2014 modtaget henholdsvis 30 % og 25 % af eleverne i 0. klasse fra nabodistrikterne. Den tredje skole har en tilstrømning af elever fra forskellige distrikter i hele byen. Undersøgelsen fokuserede på disse tre skoler, som vi her kalder Sydskolen, Østskolen og Vestskolen. Ved hver af disse skoler gennemførte vi semistrukturerede interviews med fem forældre, som havde fravalgt skolen i eget skole-distrikt. Forældrene blev kontaktet gennem skolernes ledelser. I interviewet blev forældrene bedt om at beskrive valgprocessen og deres overvejelser i forbindelse med valget. De blev også bedt om at prioritere de fem vigtigste begrundelser for deres valg ud fra en liste over mulige begrundelser (Bomholt & Rasmussen, 2019, s. 37-38).

Sydskolen har ca. 875 elever. Den bydel, hvor skolen ligger, er en af de mest attraktive i Aalborg. Vurderet ud fra kvalitetsindikatorerne i kvalitetsrapporten for Aalborg Kommune leverer skolen gode resultater: karaktergennemsnittet i dansk i 9. klasse er over 7, og over 95 % af eleverne er i gang med en ungdomsuddannelse 15 måneder efter 9. klasse. *Østskolen* har ca. 675 elever. Den bydel, hvor skolen ligger, er blandt de fem mest attraktive i Aalborg. Denne skole leverer også gode resultater: karaktergennemsnittet i dansk i 9. klasse er over 8, og også på denne skole er 95 % af eleverne i gang med en ungdomsuddannelse 15 måneder efter 9. klasse. *Vestskolen* har ca. 700 elever. Den bydel, hvor skolen ligger, er den mest attraktive i Aalborg. Skolen leverer rigtig gode resultater: karaktergennemsnittet i dansk i 9. klasse er næsten 9, og næsten 100 % af eleverne er i gang med en ungdomsuddannelse 15 måneder efter 9. klasse.

I det følgende beskriver vi først nogle af processerne i valget af skole. Resten af fremstillingen er struktureret efter de tre skoler, som indgik. Gruppen af interviewede forældre ved hver skole behandles således i hvert sit afsnit, og afsnittene indledes med en kort beskrivelse af forældrene samt en oversigt over de årsager til valget af skole, som hver af forældrene har prioriteret som de tre vigtigste.

Processer i skolevalget

Mange af de motiver, der lå til grund for forældrenes valg af skole, tog form af bevidste overvejelser, hvor et samlet billede af skolen blev bygget op over tid. Der indgik viden om hverdagspraktiske omstændigheder såsom logistikken, vejen til og fra arbejde og lukketider i SFO og børnehaver, men også vurderinger fra venner og bekendte, der havde børn på skolen eller selv havde gået der for mange år siden:

"Vi har valgt at købe hus i (den valgte skoles distrikt), for så kan vi nøjes med at have én bil, og jeg kan cykle på arbejde hver dag. Og jeg cykler forbi skolen hver dag (...). Min yngste datter går i dagpleje, og da jeg først har fri klokken fem, har vi behov for lange lukketider (...). Nogle af mine kammerater har gået på (den fravalgte distriktsskole), ... jeg kom ude i det kvarter som ung, så jeg kendte godt skolens ry." Forælder 1, Østskolen.

Fælles for de fleste forældres valgproces er, at skolen ligger tæt på hjemmet, og at det er en folkeskole. Flere havde købt eller bygget hus i et område, der lå tæt på skolen. Næsten alle forældrene har selv gået i folkeskole og langt de fleste med gode erfaringer. Flere har også en mere eller mindre tæt tilknytning til skolen gennem familie og venner og har af samme årsag aldrig overvejet noget alternativ:

"Vi var ikke i tvivl om, at han skulle gå her. Det var helt naturligt i forhold til geografien. Den vej, hvor vi bor, der går alle børnene på Vestskolen. Vi har ikke overvejet privatskole på noget tidspunkt. Min mands forældre var folkeskolelærere, så han har nogle meget stærke værdier i den retning." Forælder 2, Vestskolen.

Folkeskolen bliver helt overordnet set som det naturlige valg, fordi det er folkeskolen; øvrige motiver kommer i anden række. At folkeskolen også oftest ligger tættest på, har den fordel, at den fungerer som et lokalt centrum for børnene og deres familier inden for et geografisk afgrænset område. Derudover udtrykker mange af forældrene en overbevisning om, at folkeskolen repræsenterer en mangfoldighed, der er god for børnene at lære at begå sig i:

"Vi har prioriteret folkeskolen til vores børn, fordi vi tror på, at der er større mangfoldighed. (...) Vi tror også på, at vores børn er mere undervisningsparate, hvis de er socialt fungerende – hvis de går i skole med (dem), der bor omkring dem." Forælder 2, Sydskololen.

I de følgende beskrives og analyseres motiver og strategier hos de interviewede forældre ved henholdsvis Sydskololen, Østskolen og Vestskolen.

Trivslen og de (geografisk) nære fællesskaber

De interviewede forældre ved Sydskololen havde alle lange eller mellemlange uddannelser og var i job. De var alle gift og boede i egen villa – fire i nybyggede huse. Alle forældrene havde selv gået på en lille eller mellemstor folkeskole. Tre af dem havde skrevet deres barn op til en plads på en privatskole, som ville blive taget i brug, hvis ikke barnet kom ind på Sydskololen. Fire af dem var enten involveret i skolens liv gennem klasseråd eller bestyrelse eller overvejede det i nær fremtid. Denne gruppe forældre fremstår umiddelbart meget homogen – også i valget af prioriterede årsager, som man kan læse ud af nedenstående figur.

Som man kan se var trivsel og geografi (forstået som den geografiske nærhed eller adgang til skolen) cen-

trale begrundelser for disse forældres valg af skole, og de to begrundelser skulle vise sig at være tæt forbundet indbyrdes. De øvrige højt prioriterede årsager var også faktorer, der hang tæt sammen med disse forældres forståelse af trivsel. Trivsel blev opfattet ganske bredt, og syntes ikke kun at være et internt anliggende for skolen. En forælder definerede det således:

"(...) at dem vi bor sammen med også går her-nede (på skolen), at man selv kan køre til og fra skole (...) men også med skolefester og fritidsaktiviteter og nærvær med klassekammerater." Forælder 1.

I udtalelsen får denne forælder opsummeret nogle faktorer, som han opfatter som væsentlige for opretholdelse af et barns trivsel: søskende og venner samt geografi. Skolen opfattes først og fremmest som den samlede faktor for barnets liv uden for familien, hvor det har en hverdag sammen med "dem vi bor sammen med", der i dette tilfælde skal forstå som søskende, venner, naboer og andre mennesker i samme beboelsesområde. En anden forælder udtrykker, at det at lære noget fagligt ganske vist er vigtigt, men ikke har den største prioritet:

"Den høje faglighed er også vigtig, men ikke den største prioritet; de skal have det godt og

	Forælder 1	Forælder 2	Forælder 3	Forælder 4	Forælder 5
1.prioritet	Søskende eller venner på skolen	Søskende eller venner på skolen	Søskende eller venner på skolen	Lærerens faglighed og tilgang	Samarbejde mellem skole og børnehave
2.prioritet	Trivsel	Geografi	Geografi	Trivsel	Søskende eller venner på skolen
3.prioritet	Geografi	Trivsel	Geografi	Geografi	Trivsel

Figur 1. Prioriterede årsager, Sydskololen.

gide komme i skole, og det er rammerne og lærerne (der prioriteres). Her (på skolen) kan man også gå til mange forskellige aktiviteter. Der er mange interesser knyttet til skolen. Skolen binder det lokale sammen.” Forælder 2.

Det faglige, rammerne i og omkring skolen samt lærerne er vigtige, men allervigtigst så beskrives skolen her ligefrem som den instans, der binder det lokale sammen. Trivsel er for disse forældre tydeligvis forbundet med nærhed og tryghed, som man genfinder i lokale fællesskaber mellem venner, skolekammerater og naboer. Disse fællesskaber er ikke kun betinget af generelle værdier, men i høj grad også af geografien. En forælder udtrykte det således:

”Cykelvejen er vigtig. Vi vil gerne have, at vores børn på sigt nemt kan cykle til skole. Det er praktisk hverdagslogistik. De gode rammer omkring livet.” Forælder 3.

Det, at børnene hurtigt bliver i stand til selv at befordre sig til og fra skole, er et væsentligt aspekt for *de gode rammer omkring livet* for denne forælder. En anden forælder betragtede det at kunne cykle selv i skole som en forudsætning for at kunne være en del af et lokalt forankret fællesskab.

For disse forældre ved Sydskolen hænger trivsel og geografisk nærhed stærkt sammen i en bevidst stræben efter at skabe trygge rammer om børnenes liv, der på den ene side har en praktisk dimension, og på den anden side virker fremmede for de lokale fællesskaber, med en principiel dagsorden om mest mulig trivsel for både børn og voksne.

Geografien og 'det vigtige fællesskab' – med eller uden mangfoldighed

På Østskolen havde syv forældre lange eller mellem lange videregående uddannelser, to havde en erhvervsuddannelse, og en var uddannet på gymnasialt niveau. To par var gift, to var samboende, og et par var fraskilt. Tre af familierne boede i egen villa, og de resterende boede i lejet lejlighed. Alle havde gået i folkeskole. Et par af familierne havde skrevet deres barn op til en plads på en privatskole, men gav ikke udtryk for, at dette alternativ nødvendigvis ville blive bragt i anvendelse, hvis ikke barnet kom ind på denne skole. Fem ud af ti forældre var involveret i skolens liv gennem forældreråd. Som det fremgår af ovenstående gennemgang, var de interviewede forældre ved Østskolen en mere broget flok med hensyn til sociale parametre som uddannelse, job, bolig og civilstand end dem ved Sydskolen. Det er også særligt for denne gruppe, at hele tre af fædre og en af bedstefædre selv havde gået på skolen. Denne heterogenitet viser sig også i valget af de prioriterede årsager.

	Forælder 1	Forælder 2	Forælder 3	Forælder 4	Forælder 5
1.prioritet	Geografi	Geografi	Geografi	Trivsel	Lærerens faglighed og tilgang
2.prioritet	Søskende eller venner på skolen	Søskende eller venner på skolen	Søskende eller venner på skolen	Undervisningsmiljø	Undervisningsmiljø
3.prioritet	Elevsammen-sætning	Lærerens faglighed og tilgang	Skolens størrelse	Værdier	Geografi

Figur 2. Prioriterede årsager, Østskolen.

Fire af de interviewede forældre fra Østskolen nævner geografien som en mere eller mindre vigtig faktor for deres valg af skole, men der er en kvalitativ forskel med hensyn til den betydning, som de tillægger denne kategori. Tre forældre kommer hurtigt i interviewet ind på det praktiske aspekt ved skolevalget:

”80-90 % af børnene i børnehaven skulle herved på denne skole, og der havde de allerede knyttet nogle bånd, så det var jo meget praktisk.” Forælder 2.

En anden forælder, der har givet geografien første-prioritet, forklarer dette valg med ordene:

”Vi bor i Østskolens nærområde, og sammenhængen i børnenes liv er vigtig. Man skal selv kunne transportere sig, når den tid kommer, og så er der det der med fællesskabet. Det starter jo allerede ude på villavejene. Jeg synes, at det er vigtigt, at man selv kan komme rundt og være en del af fællesskabet i fritiden.” Forælder 3.

Forælder 3 betegner Østskolen som et naturligt valg ud fra nogle geografiske parametre, men kommer her ikke specifikt ind på den praktiske dimension. Hun bruger ord som *nærområde*, *sammenhæng* og *fællesskabet* i børnenes liv. Geografien har for denne forælder hovedsageligt en social betydning for børnene, da det at bo i skolens nærområde sammen med venner og kammerater er et godt fysisk udgangspunkt for at kunne danne sammenhæng og gode fællesskaber i deres liv. En af forældrene har ikke direkte prioriteret geografien, men i forbindelse med ordet trivsel kommer hun alligevel indirekte ind på emnet flere gange i løbet af interviewet:

”Allermest er det bare vigtigt, at han trives og har en god rolle (...). Vi har et stærkt ønske om

at finde et sted, hvor vi som familie kan skabe en identitet sammen med skolen – ligesom dengang vi selv gik i en lille skole. ... Vi bor p.t. stadigvæk i vores studieejlighed, men vi har været på jagt efter et sted, hvor vi kan blive en del af et lille lokalsamfund, og vi er blevet enige om, at det kan vi her (i Østskolens distrikt), der virker som en lille by i den store by.” Forælder 4.

Geografien kommer for denne forælder til at spille en indirekte rolle for skolevalget, da de værdier, der ligger i at kunne ”skabe en identitet sammen med skolen”, forudsætter en vis fysisk nærhed ift. skolen, hvor man kan blive ”en del af et lille lokalsamfund”.

Østskolens distrikt grænser op til tre andre distrikter med en befolkning af blandet etnisk og socioøkonomisk ophav, og spørgsmålet om elevsammensætning indgår også i valget:

”Jeg tror på, hvor fy det end er at sige det – qua sådan noget som huspriser i (Østskolens distrikt), og hvordan det ligger, tror jeg også på, at der er færre elever på Østskolen, som er – hvad kan man sige – psykisk udfordrede og kommer fra trangere kår i modsætning til, hvis du tager helt ud i det fjerneste (...). Og hvis du tager sådan noget som (en skole i nabolokalsamfundet), som jeg er sikker på, er en rigtig god skole, så tror jeg stadig på, der er flere elever derude, som måske kan have det svært på andre punkter end på Østskolen, fordi du har mere ressourcestærke forældre her.” Forælder 1.

Denne forælder siger tydeligt, at en af årsagerne til, at valget faldt på Østskolen, er, at den ligger i et område med høje huspriser, hvilket han mener tiltrækker et mere ressourcerstærkt segment. En anden forælder kommer ind på emnet elevsammensætning med disse ord:

"Jeg havde også mine reservationer. Nu kender jeg som sagt en, der er lærer ude på (en skole i nabadistriktet), hvor man har en mere etnisk heterogen gruppe, og det er jo også en af de store udfordringer, de har, så det er heller ikke bare at sige, at det så bare er rigtigt fedt, hvis der er mangfoldighed. Det har bestemt også sine problemer. Man deler jo ikke altid de samme værdier omkring den lokale opbakning, og så kan den sociale dynamik og sammenhængskraften i en klasse blive lidt udfordret både blandt forældre og elever." Forælder 2.

Denne forælder taler ikke om psykisk svage og udsatte børn eller ressourcestærke forældre i områder med høje huspriser, men kommer ind på emnet fra et etnisk perspektiv. Han har hørt, at den etniske mangfoldighed, som den fravalgte skole repræsenterede, også kan skabe problemer for den sociale dynamik i en klasse og sammenhængskraften i forældregruppen.

Blandt de interviewede forældre ved Østskolen ses en tendens til, at de i lighed med forældrene fra Sydskolens primært orienterer sig mod det lokale. Hvor det for Sydskolens forældre overvejende blev begrundet ud fra principielle motiver, såsom opretholdelse af trivsel gennem lokale fællesskaber, forklares dette af Østskolens forældre med en blanding af både principielle og praktiske årsager. Fælles for forældrene i denne gruppe er, at elevsammensætningen har fyldt i

deres overvejelser på forskellige måder, men også at det har været en mere eller mindre vægtig grund til at fravælge distriktsskolen.

Lærernes faglighed og elevernes faglige præstationer

Alle de fem interviewede ved Vestskolen var kvinder. Tre var gift, og to var fraskilt. Den ene af de fraskilte var samboende med kæreste, der var far til hendes yngste barn. Otte forældre havde en lang eller mellemlang videregående uddannelse, og to havde en erhvervsuddannelse. Alle var i beskæftigelse og boede i eget hus, et par på en nedlagt landejendom. Ni af forældrene havde gået på lille eller mellemstor folkeskole, og en havde gået på en udenlandsk privatskole i en større dansk by. En af forældrene var involveret i skolens liv gennem forældreråd, og to havde tidligere været det i et ældre barns klasse. På de sociale parametre adskiller denne gruppe af forældre sig ikke nævneværdigt fra de interviewede forældre ved Sydskolen og Østskolen, men mønsteret i deres prioriterede årsager for valg af skole er tydeligt anderledes. For det første synes der at være en større variation i valget af årsager, hvilket får denne gruppe af forældre til at fremstå mindre homogen end de to andre. For det andet er der stærkere fokus på lærerens faglighed og elevernes faglige præstationer. Årsagerne trivsel, geografi samt søskende og venner, der var højest prioriteret i de to andre forældregrupper, spiller alt i alt en mere underordnet rolle for denne gruppe.

	Forælder 1	Forælder 2	Forælder 3	Forælder 4	Forælder 5
1.prioritet	Faglige præstationer og karakterer	Geografi	Søskende eller venner på skolen	Lærerens faglighed eller tilgang	Faglige præstationer og karakterer
2.prioritet	Lærerens faglighed og tilgang	Søskende eller venner på skolen	Trivsel	Værdier	Elevsammensætning
3.prioritet	Undervisningsmiljø	Undervisningsmiljø	Værdier	Trivsel	Geografi

Figur 3. Prioriterede årsager, Vestskolen.

To af forældrene giver faglige præstationer og karaktergennemsnit højest prioritet. På spørgsmålet om, hvorfor dette havde fået den højeste prioritet, svarede en af dem:

"Det giver sig selv. Det er målbart. Det er noget, man kan læse om i avisen, at her klarer man sig rigtig godt, og det er vigtigt for mig, at mine børn får mulighed for at komme et sted hen, hvor de har vist, at de kan noget." Forælder 5.

Faglige præstationer er det målbare. Man kan offentliggøre dem i avisen, og de er et håndgribeligt vidnesbyrd om, hvor godt eleverne klarer sig ved denne skole, og dermed et sted "hvor de (lærerne og skolens ledelse) har vist, at de kan noget". Den anden forælder, der har prioriteret dette punkt højest, sideordner det med et begreb om trivsel og siger følgende, da hun bliver bedt om at uddybe emnet:

"Trivsel er, at man har et fællesskab, som gør, at uanset hvem man er, så kan man stadigvæk være en accepteret del af fællesskabet. Noget med rummelighed. Faglige præstationer og karakterer går hånd i hånd med trivsel. Man kan skabe trivsel med karakterer, men man kan også godt komme til at gøre det modsatte. Det er begge dele, der skal køre på samme tid." Forælder 1.

For denne forælder hænger det at være en del af et fællesskab og rummelighed sammen med faglige præstationer og karakterer. Hun er dog opmærksom på, at sammenhængen ikke altid er positiv; karakterer kan også hæmme trivsel. En anden forælder, som prioriterede dette punkt længere nede på sin liste, siger:

"Her tænker jeg på, hvad det hele munder ud i. Jeg ønsker jo, at mine børn skal profitere mest muligt – men stadigvæk i en almindelig folkeskole. De skal have mulighed for at være

sammen med alle slags børn fra alle sociale lag og kulturer." Forælder 4.

Også denne forælder markerer, at de faglige præstationer – det børnene profiterer af – hænger sammen med andre forhold, blandt andet muligheden for social og kulturel mangfoldighed. Til sidst i interviewet tilføjer hun følgende kommentar:

"Jeg ved ikke, hvorfor jeg er så selektiv ... måske er det noget hønemor-noget. Nogle forældre synes jo bare, at det er vigtigt, at skolen ligger lokalt, og at børnene er en af gutterne – har vennerne omkring sig, og at det er nemt med transport, men det synes jeg ikke. Der hvor vi bor, der er folk måske lidt mere selektive med alle de skoler i nærområdet, og jeg vælger mere i en faglig retning." Forælder 4.

Denne forælder føler tilsyneladende, at det er svært at stå frem med faglige ambitioner på sit barn vegne, og taler sin holdning ned ved at kalde det "noget hønemor-noget". Hun anfægter den diskurs for skolevalg, hun ser som den mest socialt accepterede. Den hvor man skal synes, at det sociale aspekt er det vigtigste, og at man fra barndommen skal indgå naturligt i lokale fællesskaber. I forlængelse af det tydelige fokus på faglige præstationer ligger en anden årsag, som denne gruppe af forældre vægter højt: lærernes faglighed og tilgang. En af dem svarer meget præcist, da hun bliver bedt om at uddybe sine tanker omkring emnet:

"Det er lærerens didaktiske overvejelser, hvordan de arbejder med klasserne og differentierer. Det var vigtigt, at vi havde en fornemmelse af, at deres faglighed var høj. Det har bare høj prioritet." Forælder 2.

Denne forælder går ikke så meget i detaljen med den enkelte lærers faglighed, men taler om didaktiske overvejelser og differentiering i klassen. En anden

forældre, der gav punktet førsteprioritet, tilføjer, at for hende spillede skolelederens faglighed også en rolle. Hun siger følgende:

"Det der med bevægelse. Det er jo Howard Gardner, der snakker om de mange intelligenser. At man ligesom kommer rundt om dem. Det var (skolelederen) også god til at beskrive. At de bevægede sig og arbejder i grupper og (med) temaer ind imellem. De er gode til at informere os forældre gennem forældrebrev. Det som jeg utroligt godt kan lide, det er, at der kommer ugeopgaver med hjem, så vi forældre kan følge lidt med." Forælder 4.

Lærerens faglighed er her forbundet med mange ting. Den interviewede taler både om, at læreren skal sørge for, at eleverne bevæger sig, men også at alle elever stimuleres ved at komme rundt om de mange intelligenser i løbet af undervisningen. Der skal arbejdes i grupper med temaer, som læreren har tilrettelagt. Der skal også informeres om klassens liv gennem forældrebrev, og endelig skal der opgaver med hjem, så forældrene kan følge med i barnets faglige udvikling. Denne forælder stiller høje krav til sit barns lærere og befinder sig bedst med en vished om, at læreren arbejder skabende og varieret med undervisningen, og at hendes barn lærer nok.

Det er karakteristisk for disse forældre, at mange af dem bruger fagligt professionelle ord, når de taler om lærerne og skolen. Der bruges for eksempel ord som *differentiering*, *didaktiske overvejelser*, *de mange intelligenser* og *læringsstile*. Derudover lægger de vægt på, at man får informationer eller kan diskutere de faglige tilgange med lærerne. De er kritiske og tillader sig at stille spørgsmål, hvilket sandsynligvis

hænger sammen med, at de har faglige ambitioner på deres børns vegne.

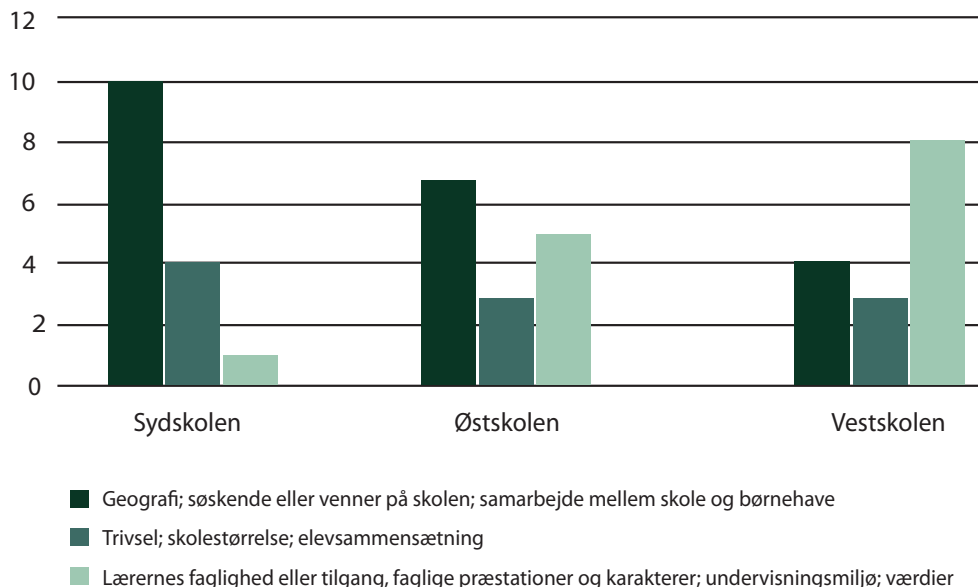
Forældrene, skolerne og det aktive valg

Forældres motiver for valg af skole viste sig at rumme mange nuancer, der ofte var indlejret i en lokal kontekst. I figur 4 har vi samlet de 45 prioriteringer fra de foregående figurer i tre hovedgrupper og viser balancen mellem disse grupper for hver af skolerne.

Blandt begrundelserne for valget lagde de fleste forældre stærkt vægt på faktorer som geografi samt venner og søskende på skolen i en bevidst stræben efter trygge rammer for både børn og voksne. De lokale rammer blev på den ene side beskrevet ud fra en praktisk dimension og på den anden side ud fra en værdimæssig dimension. Den praktiske dimension handlede om, at hverdagen skulle hænge sammen; logistisk og tidsmæssigt. Den værdimæssige dimension gik ud på at skabe rammer for, at børnene kunne indgå i meningsfulde lokale fællesskaber i skole og fritid med en principiel dagsorden om mest mulig trivsel for alle. I dette perspektiv er skolen en yderst vigtig del af barnets liv. De praktiske og logistiske hensyn er således forbundet med et bredere kommunikativt rationale. Beslutningen træffes her med udgangspunkt i børnenes livsverden, og der er en tydelig symbolsk markering af værdier som fællesskab, nærhed, venskab, frihed samt tryghed.

Nogle forældre var motiveret af overvejelser omkring elevsammensætningen. Tilstedeværelsen af ressourcervage forældre samt tosprogede børn ved skoler, hvis distrikt man tilhørte, blev nævnt som medvirkende årsag til fravalget af disse skoler. Argumentet for fravalg var ikke primært faglig bekymring, men snarere frygt for tabet af social sammenhængskraft og fælles kulturelle værdier.

Prioriterede årsage ved de tre skoler

Figur 4. Prioriterede årsager ved de tre skoler.

Selv om en række motiver gik igen blandt de interviewede forældre fra de tre skoler, var der også forskelle. En del forældre, især ved Vestskolen, orienterede sig primært mod højt fagligt niveau i form af karaktergennemsnit samt dokumenteret høj faglighed og dygtighed blandt skolens lærere. Processen op til skolevalget var for flere af disse forældre præget af grundige studier af formel og officiel viden om byens skoler, selvom de også lyttede til råd fra familier og venner. I denne optik ses skolen i højere grad som en uafhængig instans, hvor børnene opholder sig i et begrænset tidsrum for at modtage en lærdom, der

kan måles. Dermed kommer en strategisk rationalitet til at præge motiverne. Værdier og mening forankret i lokale fællesskaber spiller en mindre rolle for disse forældres valg; men deres aktive deltagelse i aktiviteterne ved den valgte skole kan dog bidrage til et nyt værdimæssigt fællesskab omkring skolen.

Valget af skole, med de institutionelle rammer, informationskilder, motiver og sociale relationer der indgår i det, er således en del af den overordnede udvikling af forholdet mellem system og livsverden i samfundet.

Litteratur

- Ackroyd, S. (2013). Professions, Professionals and the 'New' Government Policies: A Reflection on the Last 30 Years. I: Noordegraaf, M. & Steijn, B. (red.), *Professionals under Pressure: The Reconfiguration of Professional Work in Changing Public Services*. (21-39). Amsterdam: Amsterdam University Press.
 - Ball, S. J., Bowe, R. & Gewirtz, S. (1996). School Choice, Social Class and Distinction: The Realisation of Social Advantage in Education. *Journal of Education Policy*, 11(1), s. 89-112.
 - Bomholt, A. & Rasmussen, P. (2019). *Frit valg af folkeskole: Motiver og muligheder i Aalborg*. Aalborg: Aalborg Universitetsforlag.
 - Bosetti, L. & Pyryt, M. C. (2008). Parental Motivation in School Choice. *Journal of School Choice* 1(4), 89-108.
 - Epinion (2017). *Frit skolevalg*. Undervisningsministeriet, København.
 - Habermas, J. (1981/2011). *Teorien om den kommunikative handling*. Aalborg: Aalborg Universitetsforlag.
 - Nørtoft, M. (2018). *Stadig flere nye skolebørn begynder på fri- og privatskoler*. Danmarks Statistik. Lokaliseret den 2. august 2018 på: <https://www.dst.dk/da/Statistik/bagtal/2018/2018-08-02-Stadigt-flere-nye-elever-paa-privatskoler>
 - Aalborg Kommune (2016). *Kvalitetsrapport 2015: Aalborg Kommunes Skoler*. Rapport og bilag. Aalborg: Skoleforvaltningen.
-